KUL VE KAMU HAKKI

«Hakk» Nedir?

- Kur'an'da, hadislerde ve diğer İslâmi kaynaklarda hak kelimesi “korunması, gözetilmesi ya da sahibine ödenmesi gerekli olan maddi veya manevi imkan, pay, eşya ve menfaatler; görev, sorumluluk, borç” gibi anlamlarda da kullanılmıştır.

Kul Hakkı

- **Kul hakkı**; “İnsanların mal varlıkları, canları, ırz ve namusları, manevî şahsiyetleri, makam ve mevkileri, inanç ve yaşayışları ile kişisel ya da aile fertlerine ilişkin haklarına saygı göstermektir.”

Kul Hakkının Önemi

- وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

- ***Mallarınızı aranızda haksız sebeplerle yemeyin. Kendiniz bilip dururken, insanların mallarından bir kısmını haram yollardan yemeniz için o malları hakimlere (idarecilere veya mahkeme hakimlerine) vermeyin.[1]***

[1] Bakara, 2/188.

- Rasulullah veda haccında şöyle buyurdu:
- *"Zaman, Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günkü şekliyle dönmektedir. Bir yıl on iki aydır. Bunlardan dördü haram olan aydır. Üçü birbiri ardınca gelen, zilkade, zilhicce ve muharremdir. Biri ise cemaziyelâhir ile şâbân arasında bulunan ve Mudar kabilesinin daha çok değer verdiği receb ayıdır."* Peygamberimiz:
- - *"Bu hangi aydır?"* diye sordu. Biz:
- - Allah ve Resûlü daha iyi bilir, dedik. Bunun üzerine Hz. Peygamber sustu. O kadar ki, biz aya başka bir ad vereceğini zannettik.
- -*"Bu ay zilhicce değil mi?"* dedi, biz:
- - Evet, dedik.
- - *"Bu hangi beldedir?"* diye sordu, biz:

- - Allah ve Resulü daha iyi bilir, dedik. Bunun üzerine Hz. Peygamber bir süre sustu. Biz, bu şehre başka bir ad vereceğini zannettik:
- - *"Burası Belde-i Haram (Mekke) değil mi?"* dedi, biz:
- - Evet, dedik.
- - *"Bu hangi gün?"* diye sordu, biz:
- - Allah ve Resûlü daha iyi bilir, dedik. Bir müddet sustu. Öyle ki biz o güne başka bir ad vereceğini zannettik.
- - *"Bugün kurban günü değil mi?"* dedi, biz:
- - Evet, diye cevap verdik.
- Sonra Rasulullah sözlerine şöyle devam etti:

- فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ ، كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا ، وَسَتَلْقَوْنَ رَبَّكُمْ فَيَسْأَلُكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ

- *“Şüphesiz ki, sizin kanlarınız, mallarınız, ırz ve namusunuz, şeref ve haysiyetiniz, şu gününüzün, şu beldenizin ve şu ayınızın haram olduğu gibi, birbirinize haram kılınmıştır. Rabbinize kavuşacaksınız ve o size amellerinizi soracak.*

- أَلَا فَلَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ ، أَلَا لِيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ ، فَلَعَلَّ بَعْضُ مَنْ يَبْلُغُهُ أَنْ يَكُونَ أَوْعَى لَهُ مِنْ بَعْضِ مَنْ

سَمِعَهُ » ثُمَّ قال : « أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ ، أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ ؟ » قُلْنَا : نَعَمْ ، قَالَ : « اَللَّهُمَّ اشْهَدْ »

- *Sakın benden sonra birbirinizin boynunu vurarak kâfirlere dönmeyiniz. Dikkat ediniz! Burada bulunanlar bulunmayanlara sözlerimi ulaştırsın. Umulur ki, sözlerim kendilerine ulaştırılan bazı kimseler, sözümü işiten bazı kimselerden daha iyi anlayıp koruyabilirler."* Hz. Peygamber, sonra:
- - *"Dikkat edin, tebliğ ettim mi?"* diye sordu, biz:
- - Evet, diye cevap verdik. Resûl-i Ekrem:
- - *"Allah'ım! Şahit ol"* buyurdular.[2]

[2] Buhari.

- Rasulullah buyurdular ki:
- لَتُؤَدُّنَّ الْحُقُوقَ إِلَى أَهْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُقَادَ لِلشَّاةِ الْجَلْحَاءِ مِنَ الشَّاةِ الْقَرْنَاءِ
- *Kıyamet gününde, haklar sahiplerine mutlaka verilecektir. Hatta boynuzsuz koyun için, boynuzlu koyundan kısas alınacaktır.''*[3]

******

- Rasulullah buyurdu ki:
- مَنْ ظَلَمَ قِيدَ شِبْرٍ مِنَ الْأَرْضِ طُوِّقَهُ مِنْ سَبْعِ أَرَضِينَ.
- *“Kim bir karış miktarı bir yere haksız olarak zulümle sahip olursa, o yerin yedi katı boynuna geçirilir.''*[4]

---

[3] Müslim.
[4] Buhari.

- Rasulullah buyurdu ki:
- مَنِ اقْتَطَعَ حَقَّ امْرِيءٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينِهِ فَقَدْ أَوْجَبَ اللَّهُ لَهُ النَّارَ ، وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ
- *“Yemin ederek bir müslümanın hakkını alan kimseye, Allah cehennemi vâcip kılar, cenneti de haram eder.”* Bir adam dedi ki:
- فَقَالَ رَجُلٌ : وَإِنْ كَانَ شَيْئًا يَسِيرًا يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟
- Ya Rasulallah! Şayet o küçük ve değersiz bir şey ise?
- Bunun üzerine Peygamberimiz şöyle buyurdu:
- وإِنْ قَضِيبًا مِنْ أَرَاكٍ
- *Misvak ağacından bir dal bile olsa böyledir.*[5]

[5] Müslim.

- Rasulullah buyurdu ki:

- إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ ، وَإِنَّكُمْ تَخْتَصِمُونَ إِلَيَّ ، وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَلْحَنَ بِحُجَّتِهِ مِنْ بَعْضٍ ، فَأَقْضِي لَهُ بِنَحْوِ مَا أَسْمَعُ فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ بِحَقِّ أَخِيهِ فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ

- *"Ben sadece bir beşerim. Sizler bana yargılanmak üzere geliyorsunuz. Belki sizin biriniz, delilini getirmekte diğerinizden daha becerikli ve daha üstün anlatımlı olabilir. Ben de dinlediğime göre o kimsenin lehinde hüküm veririm. Kimin lehine kardeşinin hakkını alıp hüküm vermişsem, ona cehennemden bir parça ayırmış olurum."*[6]

[6] Buhari.

Şehidin Dahi Kul Hakkı Affedilmez

- Ebû Katâde anlatıyor: Rasûlullah ashâbın arasında ayağa kalkarak, onlara, Allah yolunda cihadın ve Allah'a imanın amellerin en üstünü olduğundan bahsetti. Ashâbdan bir kişi ayağa kalkarak:
- يَا رَسُولَ اللَّه أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، تُكَفِّرُ عَنِّي خَطَايَاىَ؟
- - Ya Rasûlallah! Eğer ben Allah yolunda öldürülürsem, bu şehitlik benim günahlarıma keffâret olur mu, ne dersiniz? diye sordu.
- Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu:
- نَعَمْ إِنْ قُتِلْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَنْتَ صَابِرٌ مُحْتَسِبٌ ، مُقْبِلٌ غَيْرَ مُدْبِرٍ
- *"Evet, eğer sabrederek, karşılığını sadece Allah'tan umarak, cepheden kaçmaksızın Allah yolunda öldürülürsen, günahlarına keffâret olur"*

- ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : كَيْفَ قُلْتَ ؟

- Sonra Rasûlullah (sas) şöyle sordu: *“Nasıl demiştin?”*
- Adam:

- أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، أَتُكَفِّرُ عَنِّي خَطَايَايَ ؟

- - Eğer ben Allah yolunda öldürülürsem, bu şehitlik benim günahlarıma keffâret olur mu, ne dersiniz? demiştim.
- Rasûlullah şöyle buyurdu:

- نَعَمْ وَأَنْتَ صَابِرٌ مُحْتَسِبٌ ، مُقبِلٌ غَيْرَ مُدْبِرٍ ، إِلَّا الدَّيْنَ فَإِنَّ جِبْرِيلَ قَالَ لِي ذَلِكَ

- *– “Evet, eğer sen sabrederek, ecrini sadece Allah’tan bekleyerek ve cepheden kaçmaksızın, Allah yolunda öldürülürsen, günahlarına keffâret olur. Ancak borçların bunun dışındadır. Bunu bana Cibrîl söyledi”*[7]

[7] Müslim.

- Bu ağır sorumluluk sebebiyle Hz. Peygamber kul hakkıyla Allah'ın huzuruna varmaktan özenle kaçınarak şöyle buyurmuştur:

- وَإِنِّى لأَرْجُو أَنْ أَلْقَى اللَّهَ وَلَيْسَ أَحَدٌ مِنْكُمْ يُطَالِبُنِى بِمَظْلَمَةٍ فِى دَمٍ وَلاَ مَالٍ

- *“Ben, sizden hiç kimse, kendisine kan veya mal (meselesi) sebebiyle yaptığım bir haksızlıktan dolayı peşimde olmaksızın Rabbime kavuşmayı ümit ederim.”*[8]

---

[8] Ebû Dâvûd, Büyû’ (İcâre), 49

- Kul hakkına girmeme konusunda Rabbine şöyle dua etmiştir:
- اللَّهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْقِلَّةِ وَالذِّلَّةِ وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ
- *"Allah'ım! Fakirlikten sana sığınırım. Darlık ve zilletten sana sığınırım. Zulmetmekten ve zulme uğramaktan da sana sığınırım."*[9]

[9] Nesâî, İstiâze, 14.

Kul Hakkını Bu Dünyada Ödemek

- Rasulullah buyurdu ki:
- مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ مَظْلَمَةٌ لِاَخِيهِ مِنْ عِرْضِهِ أَوْ شَىْءٍ مِنْهُ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ مِنْ قَبْلِ أَنَ لَا يَكُونَ دِينَارٌ وَ دِرْهَمٌ،
- *"Kimin üzerinde din kardeşinin ırzı, namusu veya malıyla ilgili bir zulüm varsa altın ve gümüşün bulunmayacağı kıyamet günü gelmeden önce o kimseyle helalleşsin.*
- إنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلَمَتِهِ، وإنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ

- *Yoksa kendisinin sâlih amelleri varsa, yaptığı zulüm mikdarınca sevaplarından alınır, (hak sahibine verilir) Şâyet iyilikleri yoksa, kendisine zulüm yaptığı kardeşinin günahlarından alınarak onun üzerine yükletilir.*[10]

---

[10] Buhari.

- “Ebû Hüreyre anlatıyor: Rasûlullah bir gün ashabına;
- أَتَدْرُون مَنِ الْمُفْلِسُ ؟
- *“Müflis kimdir, biliyor musunuz?”* diye sordu.
- Ashâb şöyle cevap verdi:
- اَلْمُفْلسُ فِينَا مَنْ لَا دِرْهَمَ لَهُ وَلَا مَتاعَ
- Bizim aramızda müflis, parası va malı olmayan kimsedir’ dediler. Rasûlullah gerçek müflisi şöyle açıkladı:
- إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلاةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ ، وَيَأْتِي وقَدْ شَتَمَ هَذَا ، وَقَذَفَ هَذَا وَأَكَلَ مَالَ هَذَا، وَسَفَكَ دَمَ هَذَا ، وَضَرَبَ

هَذَا ، فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ ، وهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ ، فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يَقْضِيَ مَا عَلَيْهِ ، أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ ، ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ

- *"Şüphesiz ki ümmetimin müflisi, kıyamet günü namaz, oruç ve zekât sevabıyla gelip, fakat şuna sövüp, buna zina isnâd ve iftirası yapıp, şunun malını yiyip, bunun kanını döküp, şunu dövüp, bu sebeple iyiliklerinin sevabı şuna buna verilen ve üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biterse, hak sahiplerinin günahları kendisine yükletilip sonra da cehenneme atılan kimsedir"*[11]

[11] Müslim, Tirmizi.

Temel İnsan Hakları:

Yaşama ve Hayat Hakkı

- İnsan değerli bir varlıktır. Allah'ın yaratmış olduğu varlıklar içinde en üstünü ve en şereflisidir. Can, kutsaldır ve Allah'ın bir emanetidir; dokunulmazdır. O emaneti O'ndan başkası alma hakkına sahip değildir. Bu nedenle cana kıymak büyük günahlardan sayılmıştır.

- **وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا**

- ***Kim bir mümini kasden öldürürse cezası, içinde ebediyen kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lânetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.***[12]

[12] Nisa, 4/93.

<u>Mülk Edinme ve Mülkte Tasarruf Hakkı</u>

- İnsan birey ve toplumun bir ferdi olarak, başkalarının hak ve hukukuna saygı göstermek ve meşrû sınırlar içinde kalmak kaydıyla dilediği şekilde çalışıp çabalayarak veya veraset yoluyla mal-mülk edinme, onu biriktirip geliştirme ve arttırma hak ve yetkisine sahiptir. Aynı zamanda o malı, yine meşrû çerçeve içinde kalmak ve malın getirdiği yükümlülükleri ifâ etmek (zekâtını vs. vermek) suretiyle dilediği şekilde tasarruf hakkına sahiptir.
- Bireyin hakkı hukukun güvencesi altında bulunmaktadır. Bahis konusu hakka tecavüz etmek veya onu gasbetmek, çeşitli hile ve tuzaklarla elde etmeye çalışmak dinen yasaklanmış ve haram kılınan fiiller arasında sayılmıştır. “Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin” (Nisâ, 29) mesajı, bu alanda uyarı niteliğindeki ayetler arasında yer alır.

İnanç, Fikir ve Teşebbüs Hürriyeti

- İman, kaba kuvvetle, zorlama ve güç kullanılarak oluşan bir olgu değildir. Kişi serbest iradesi ve kendi tercihiyle inanır, iman eder veya din dışı bir hayat sürer. Bu hürriyet, "Dinde zorlamak yoktur" (Bakara, 256), "Dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin" (Kehf, 29) ayetlerinde belirgin bir şekilde ortaya konmaktadır. Ancak çalışıp kazananla yatıp uzanan bir olmadığı gibi, iman edenle etmeyen de doğal olarak bir olmayacaktır.
- Diğer taraftan, bireyin iman etmesi için zor kullanma yetkisi, Hz. Peygamber de dahil olmak üzere hiç kimseye verilmiş değildir.
- **وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَآمَنَ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ**

- ***(Resûlüm!) Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündekilerin hepsi elbette iman ederlerdi. O halde sen, inanmaları için insanları zorlayacak mısın?***[13]
- Fikir ve teşebbüs hürriyeti de, tıpkı inanç hürriyeti gibi ferdî hürriyetler arasında yer alır. Zira bu iki hürriyetin kısıtlanması, birey ve toplumun maddî-manevî alanda ilerleme ve gelişmesine, her çağdaki gelişmeleri yakından takip etmesine, sahip olması gereken zenginlik ve refah düzeyine ulaşmasına engel teşkil eder. Dinimizde bu alandaki hürriyetin ne ölçüde yüksek düzeyde olduğuna ilişkin örnekler İslâm tarihinde sayılmayacak kadar çoktur.

[13] Yunus, 99.

Kişilik Hakları:

- Herkesin kendine özgü kişiliği, onuru, şeref ve haysiyeti, iffet ve namusu vardır, özel hayatının gizliliği vardır. Bireye ait bu haklar kutsaldır. Kul haklarının önemli bir bölümünü oluşturan söz konusu haklara saygısızlık, her şeyden önce insana saygısızlıktır; dinî kurallara ve ilâhî mesajlara kulak tıkamaktır.
- Ferdin huzur ve mutluluğu ile doğrudan bağlantılı olan bu hakları hiçe sayarak kıskançlık, menfaat ve benzeri sebeplerle bireyin kimliğini, kişiliğini, şahsiyetini hedef alan söz ve fiiller dinî ölçülere göre yasaklar kapsamı içinde bulunmaktadır.
- İnsanın insanca yaşaması, geleceğe umutla bakması ve sürekli huzur ortamında olması, ancak kişilerin karşılıklı hak ve hukuka saygı göstermeleri ve bu haklara sahip çıkmalarıyla mümkündür.

- Peygamber Efendimiz Kâbe’yi tavaf ederken ona şöyle seslenmiştir:

- »مَا أَطْيَبَكِ وَأَطْيَبَ رِيحَكِ، مَا أَعْظَمَكِ وَأَعْظَمَ حُرْمَتَكِ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَحُرْمَةُ الْمُؤْمِنِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ حُرْمَةً مِنْكِ، مَالِهِ، وَدَمِهِ، وَأَنْ نَظُنَّ بِهِ إِلَّا خَيْرًا«

- *“Ey Kâbe, ne kadar hoşsun! Kokun ne kadar da güzel! Şanın, hürmetin ne kadar da yüce! Ancak canım elinde olan Allah’a andolsun ki, bir müminin hürmeti, saygınlığı Allan nezdinde senin hürmetinden, saygınlığından daha büyüktür.”*[14]

[14] İbn Mace, Fiten, 2.

<u>İltimas - Torpil</u>

- Birine herhangi bir konuda hak etmediği hâlde öncelik ve ayrıcalık tanımak, haksız da olsa ona arka çıkmak anlamlarına gelen “iltimas”, adaleti ortadan kaldıran ve toplumsal huzuru bozan bir hastalıktır. İltimasın temelinde haksızlık ve zulüm vardır. Bu yolla bir kimseye hakkı olmayan bir iş verilmiş veya bir menfaat kazandırılmış olur. Yahut da başkasının hakkı gasp edilmiş olur.

- Nitekim Yüce Allah

- مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُقِيتًا

- ***"Kim iyi bir işe aracılık ederse, ondan kendisi için bir pay vardır. Kim de kötü bir işe aracılık ederse, onun için de buna denk bir pay vardır. Allah her şeyi gözetip karşılığını verir."[15]***

[15] Nisâ, 4/85.

- Bununla birlikte İslâm, hakkı olmadığı hâlde bir şeyi elde etmek veya bir sorumluluktan kurtulmak için aracılar kullanmayı ve aracılık yapmayı yasaklamıştır. Zira bu takdirde başka birinin hakkını gasp etmek söz konusu olabilir. Bu da kul hakkı kapsamında değerlendirilir.

- Bu tür haksızlıklar sosyal hayatta veya kamu hayatında malların, hakların veya görevlerin dağıtımında yaşanabildiği gibi yargı alanında da gözlemlenebilmektedir.

- "Mahzum kabilesinden hırsızlık eden Fatıma b. Esved adlı itibarlı bir kadına ceza tatbiki Kureyş'in ağırına gidiyordu. Bu cezayı affetmesi için Hz. Peygamber'e Üsame b. Zeyd'i şefaatçi olarak gönderdiler. Hz. Peygamber iltiması kabul etmedi. Kalktı ve şunları söyledi:

- **أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمْ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ وَايْمُ اللَّهِ لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا**

- *Ey İnsanlar! Sizden öncekilerin mahvolmalarının sebebi şudur: İçlerinden şerefli bir kimse çalınca onu bırakır, zayıf birisi çalınca onu cezalandırırlardı. Allah'a yemin ederim ki Muhammed'in kızı Fatıma bile hırsızlık yapsa elini keserdim.*[16]

[16] Müslim.

Kamu Hakkı

- Daha çok, devlete ait olan veya herkesin ortağı bulunduğu bir tüzel kişiliğin bütün malî ve idarî menfaatlerini bir arada tutan ve korunmasını gerektiren değerlerdir. Buna geçmişte "**Beytü'l-Mâl**", çağımızda ise "**Hazine veya Kamu Malı**" denilmektedir.
- Kamu hakkını ihlâl ve kamu malından çalmak hıyanettir. İslâmi literatürde, kamu malını zimmetine geçirmeye "**gulûl**" adı verilmektedir.
- **Gulûl**, İslâm hukukunda "devlet malına hıyanet etmek, kamu malını zimmetine geçir mek, mülkiyeti bütün ümmete-millete ait olan devlet hazinesinden veya gani metlerden gizlice almak, özellikle de taksim edilmeden önce savaş ganimetin den bir şey çalmak" şeklinde tanımlanmış tır.

- Âl-i İmran suresinin 161. ayetinde kamu malına ihanetin cezasının ağırlığına dikkat çekilmiştir.

- **وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ**

- ***"…Kim emanete hıyanet ederse (ganimet veya kamu malından aşı rırsa), kıyamet günü, hıyanet ettiği şeyle birlikte gelir. Sonra da hiçbir haksızlığa uğratılmaksızın herkese kazandığının karşılığı tastamam ödenir"***

Kamu Malına Hıyanet

- Hz. Ömer anlatıyor: Hayber gazasının vuku' bulduğu gün Hz. Peygamber’in ashabından birkaç kişi gelerek: Filân şehîd, filân şehiddir, dediler. Nihayet bir adamın yanına uğrayarak (onun hakkında da) filân şehiddir, dediler. Bunun üzerine Rasulullah şöyle dedi:
- «كَلَّا، إِنِّي رَأَيْتُهُ فِي النَّارِ فِي بُرْدَةٍ غَلَّهَا – أَوْ عَبَاءَةٍ –»
- *«Hayır! Ben onu (ganimetten) aşırdığı bir hırka yahut bir abadan dolayı cehennemde gördüm.»* dedi.
- Bundan sonra Rasulullah:
- يَا ابْنَ الْخَطَّابِ، اِذْهَبْ فَنَادِ فِي النَّاسِ، أَنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ

- *«Ey Hattaboğlu! Git ve; Cennete müminlerden başkası giremez! diye cemaatin içerisinde nida et!»* buyurdu

- **قَالَ: فَخَرَجْتُ فَنَادَيْتُ: أَلَا إِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ**

- Ben de çıktım ve: Dikkat! «cennete müminlerden başkası giremez» diye nida ettim.[17]

[17] Müslim.

- Rasulullah buyurdular ki:
- مَنْ اِسْتَعْمَلْنَاهُ مِنْكُمْ عَلَى عَمَلٍ ، فَكَتَمَنَا مِخْيَطًا فَمَا فَوْقَهُ ، كَانَ غُلُولًا يَأْتِي بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
- *"Mal tahsili için memur tayin ettiğimiz bir kimse, bizden bir iğneyi veya ondan daha küçük bir şeyi gizlese, bu hıyanet olur ve o şeyi kıyamet günü getirir."*
- فَقَامَ إِلْيهِ رجُلٌ أَسْوَدُ مِنَ الْأَنْصَارِ ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ ، فَقَالَ :
- Bunun üzerine ensardan siyah tenli bir adam ayağa kalktı, -ben sanki onu görüyor gibiyim- şöyle dedi:
- يَا رَسُولَ اللَّهِ اِقْبَلْ عَنِّي عَمَلَكَ
- – Ya Resûlallah! Benden görevlendirmeni geri al, dedi.
- Peygamberimiz:

- وَمَالَكَ ؟
- – *“Sana ne oldu?”* buyurdu. Adam:
- سَمِعْتُكَ تَقُولُ كَذَا وَكَذَا
- – Senin söylediklerini işittim, dedi. Peygamber efendimiz:
- وَأَنَا أَقُولُهُ الْآنَ : مَنْ اِسْتَعْمَلْنَاهُ عَلَى عَمَلٍ فَلْيَجِيءْ بِقَلِيلِهِ وَكَثِيرِهِ ، فَمَا أُوتِيَ مِنْهُ أَخَذَ وَمَا نُهِيَ عَنْهُ انْتَهَى
- *– “Ben o sözü şimdi de söylüyorum: Sizden kimi mâlî bir göreve tayin edersek, o malın azını da çoğunu da getirsin. O maldan kendisine verileni alır, yasaklanandan ise vazgeçer.”*[18]

[18] Müslim.

- Rasulullah, Ezd kabilesinden İbnü'l-Lütbiyye'yi zekât toplamakla görevlendirmiş, bu zatın daha sonra bazı mallarla gelip Hz. Peygamber'e: "Şunlar size ait, bunlar da bana hediye olarak verildi" demesi üzerine Rasulullah'ın minbere çıkıp şöyle dedi:
- *"Benim-zekât toplamak için- gönderdiğim bir memura ne oluyor ki, 'Şunlar sizin, şunlar da bana hediye edildi' diyebiliyor. Dikkat edin, bu kişi evinde otursaydı, kendisine hediye verilir miydi? Muhammed'i, kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, sizden her kim bu (bu devlet malı)ndan alırsa mutlaka onu boynunda taşır olduğu hâlde kıyamet günü gelecektir. Eğer bu haksızlıkla aldığı şey deve ise böğürecek, sığırsa möleyecek, koyunsa meleyecek!"*
- Sonra Rasulullah ellerini kaldırdı, o kadar ki, koltuk altındaki beyazlık gözüktü. *"Allah'ım tebliğ ettim mi?"* dedi ve bu sözünü üç kere tekrar etti.[19]

---

[19] Buhari.

- Kamu malından çalmanın vebali öylesine büyüktür ki, Hz. Peygamber, kamu malı çalmış, kamu hakkına tasalutta bulunmuş kimselerin cenaze namazlarına bile katılmamıştır.
- Zeyd b. Halid'in anlattığına göre: "Hayber Savaşı sırasında ashabdan biri öldürülmüştü. Hz. Peygamber'e haber verildi.
- O, "Arkadaşınız üzerine namaz kılın!" buyurdu. Hz. Peygamber'in bu sözü üzerine, halkın çehresi değişmiş, (bir soğukluk çökmüştü). Bunun üzerine Hz. Peygamber olaya şöyle açıklık getirdi: "Arkadaşımız, Allah için cihat sırasında ganimetten çalmıştı!" Bunun üzerine, vefat eden kişinin eşyasını karıştırdık. Yahudilere ait boncuk kolyeler den iki dirhem bile etmeyen bir kolyeyi çalmış olduğunu gördük."[20]

---

[20] Muvatta.

Kamu Hakkına Girme Şekilleri

1-Kamu Arazilerini İşgal Etmek, Üzerine Bina Yapmak.

- Hazine, belediye, vakıflar ve çeşitli kamu kuruluşlarına ait menkul veya gayrimenkulleri şahsî menfaatler doğrultusunda kullanmak, üzerine izinsiz olarak bina yapmak, kamu malını çalmanın bir nev'idir. Çünkü kamu malı kapsamı içinde yer alan araziler, devlet adına tüm vatandaşların ve gelecek nesillerin malıdır. Halkı temsil eden devletin izni olmadan alınan kamu arazisi gasp edilmiş demektir. Böyle bir arazi üzerinde, izin siz olarak bir şey yapılamaz.

2-Kaçak Elektrik Ve Su Kullanmak.

- Toplumsal duyarlılığımızı ve ahlâkî değerlerimizi kaybettikçe yolsuzluklar baş göstermekte, her kademede devlet malı yağmalanmakta, rüşvet, yolsuzluk, hırsızlık, vergi kaçakçılığı, kaçak su ve elektrik kullanımı gibi yüz kızartıcı durumlar ortaya çıkmaktadır. Yine kaçak su kullanımının da aynı şekilde yaygınlaştığı ve bedelinin de dürüst vatandaşlar tarafından ödendiği yapılan açıklamalardan anlaşılmaktadır.
- Bu bakımdan **kamu hukuku** içinde yer alan elektrik ve suların kaçak olarak kullanılması caiz değildir. **Kul hakkı** olan elektrik ve suyu kaçak kullananların, bu ülkede yaşayan bütün fertlerle teker teker helâlleşmeleri gerekir. Ancak tüyü bitmemiş yetimlerin de hakları olan bu kamu mallarının sahiplerini bulup onlarla helâlleşebilmek neredeyse imkânsızdır.

3-Vergi Kaçırmak, Vergi Vermemek.

- Yine vergi borcunu ödememek, ya da vergi kaçırmak da önemli bir kamu hakkı ihlâlidir. Her insanın, vatandaşı olduğu ülkeden beklediği hakları olduğu gibi, yerine getirmekle yükümlü olduğu görevleri de vardır. Vergi de bu görevlerden biridir. Çünkü toplum hâlin de yaşamanın insanlara yüklediği belli birtakım hak ve sorumluluklar vardır. Bu sorumlulukların temel da yanağını kamu yararı teşkil etmektedir. Toplumu teşkil eden bireylere fert olarak yüklenen sorumluluklar, onların toplum olarak faydalarına yöneliktir.

- Yerine getirilen her sorumluluk, dolaylı ya da dolaysız bir şekilde bireylere hak ve hizmet olarak geri döner. İhlâl ve ihmal edilen görevler ise, kamu hizmetlerinin aksamasına yol açar. Bu bakımdan vergi mükelleflerinin yalan beyanda bulunup vergi kaçırmaları veya vergi vermemeleri, o toplumda yaşayan bireylerin haklarının (kul hakkının) ihlâl edilmesidir. Yine kişinin, vergi verebilecek güç ve

imkâna sahip olmasına rağmen, vergisini vermeyip, başkalarının verdiği vergilerle sunulan kamu hizmetlerin den-katkıda bulunmadığı hâlde-yararlanması da, “nimet ve hizmetten haksız bir şekilde yararlanma” olarak değerlendirilebilir.

Kamu Malının Gaspına Göz Yummak

- Kamu malından çalmanın vebal ve günahı sadece bu işi yapanların değil, bu gibilerini koruyup gözetenlerin veya göz yumanların da üzerindedir. Sevgili Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:
- مَنْ كَتَمَ غَالًّا فَإِنَّهُ مِثْلُهُ
- *“Kim aşıranı gizlerse, o da ondandır”*[21]

[21] Ebu Davud.

Allah’ın Kulları Üzerindeki Hakkı

- Resûlullah bir gün Muâz b. Cebel ile binek üzerinde yolculuk yapmaktaydı. Yol arkadaşına,
- يَا مُعَاذُ أَتَدْرِى مَا حَقُّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ
- *“Allah'ın kulları üzerindeki hakkı nedir, bilir misin?”* diye sordu. Muâz b. Cebel,
- اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ
- “Allah ve Resûlü daha iyi bilir.” diyerek karşılık verdi. Hz. Peygamber,
- أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلاَ يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا

- *“Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, insanların O'na kulluk etmeleri ve hiçbir şeyi O'na ortak koşmamalarıdır.”* buyurdu. Sonra devam etti ve şöyle dedi:

- ، أَتَدْرِى مَا حَقُّهُمْ عَلَيْهِ

- *“Bunu yaptıkları takdirde kulların Allah üzerinde hakkı nedir, bilir misin?”* Muâz (ra) yine sözü ona bırakınca Allah Resûlü,

- أَنْ لاَ يُعَذِّبَهُمْ

- *“Allah'ın onlara azap etmemesidir.”* buyurdu.[22]

[22] Buhârî, Tevhîd, 1